

POLITIHISTORIEGLIMT 9-2023

NYHETSREV FRA NORSK POLITIHISTORISK SELSKAP

ÅRSSKRIFT 2023

Årsskriftet for 2023 er nå i full produksjon og vil etter alle beregninger være ferdig til Norsk Politihistorisk Selskaps medlemsmøte i Oslo 2. november.

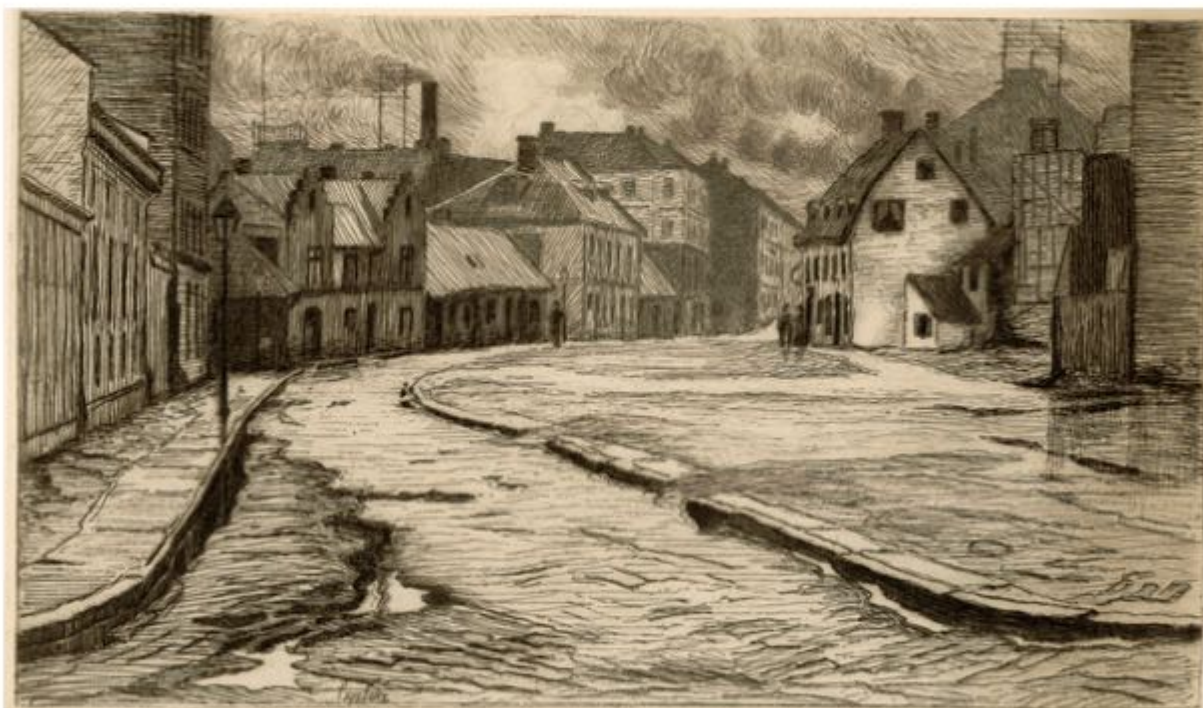
Årsskriftet inneholder stoff fra politihistorien og åpner med en «sprakende» artikkel av Even Haga og Thor Engebretsen om vårt etatsmerke.

Årsskriftet er i år som tidligere år på ca. 200 sider og vil bli sendt medlemmene i tur og orden slik at det er i postkassene i god tid før jul.

ÅRSSKRIFT 2023

EN KRIMINELL BØLGE OVER CHRISTIANIA

Store Vognmannsgate. Tegning av Severin Segelcke. Oslo Museum

I 1830-årene var det slett ikke farefritt å bevege seg i byens gater etter mørkets frembrudd, og selv på dagtid kunne man risikere å bli ranet. I 1837 finner vi atskillige presseoppslag om problemet, men vi skal ikke se bort fra at det også kan ha handlet om en politisk kampanje for gatelys og politibemanning i forstedene.

I begynnelsen av april kan Morgenbladet fortelle om fire bønder som ble overfalt i Tøyengata av «en Complot halvvoxne Gadedrenge, formentlig af den Slægt, som daglig øver sig i Handel og Bedragerier i Storgaden». En av bøndene skal ha blitt så ille tilredt at han ble bragt til Rikshospitalet med «et Hul i Hovedet».

I sin omtale påpeker Morgenbladet at man nå hører «saa ofte om Overfald og frække Forbrydelser og Politieforseelser, at det vilde være høist fornødent, om Politiet i Christiania og Omegn kunde formaae at sætte sig i større Respekt».

Et par dager senere er det en «indsender» i Intelligensseddelen som kan fortelle at han var blitt overfalt ved Vaterlands bro av «en Hvalp af en Dreng». «Det er rigtig beklagelsesværdigt, at man ei kan gaae sikker paa Gaden Kl. 8 a 9 om Aftenen», skriver han.

Samme dag bringer Statsborgeren, der Henrik Wergeland er redaktør, et innlegg der det påstås at «Kristianias Politi kryber, liig Sneglen, mere og mere sammen i sit Skal» og at «der under det Richterske Polities Øjne opdrages en Yngel i Byens Udkanter, der engang vil vorde en Skræk for Kristiania»^[1] Andreas Richer. Malt av Mathias Stoltenberg ca 1845, Nasjonalmuseet.

Dette kunne politimester Andreas Richter selvfølgelig ikke ha sittende på seg, og han rykket ut i Intelligensseddelen for å korrigere bildet. Han hadde «saa godt det har været mig muligt, anstillet Undersøgelse om hine paaklagede Overfald, men jeg er ikke komme paa noget Spor efter at de have fundet Sted, og Indsenderne ville derfor undskylde, at jeg drager de paaklagede Facta i Tvivl indtil der paavises Omstændigheder, som maatte bestyrke Sigtelserne».

Faktisk kjente Richter bare til høyst tre overfall i hans tid som politimester som ikke hadde «Foranledning fra en af Parternes overdrevne Beruselse». Han kunne «Til Publicums Beroligelse tilføie, at Overfald paa Personer ere høist sjeldne i denne Politiejurisdiction, som har stor Udstrækning og flere afsides liggende, tildeels stærkt befolkede Forstæder».

Denne høsten sa Richter opp jobben for å flytte til Trøndelag. Men hvem skulle bli ny politimester?

Og nettopp forstedene står sentralt: Avisoppslagene kom i forkant av en opphetet debatt i det nye formannskapet i juli om hvorvidt byen skulle finansiere gatebelysning og vektere på Grønland. Det ser nå ut til at politimester Richter har latt seg bevege, for han er den som har foreslått at «der skulde holdes 8 Lygter og 8 Gadevægtere», og dermed har imøtekommet et initiativ fra borgere og innbyggere i forstaden.

Debatten går over et par møter i juli 1837. Det er håndverkerne og småkjøpmennene som er imot. Argumentasjonen fra Niels Ytteborg og Erik Sætrand er knallhard – «først naar man tilstrækkeligt havde sørget for selve Byen burde man komme Landet til Hjælp».

Morgenbladets redaktør, Adolf Bredo Stabell, var «høiligen forundret» og mente at «Byen er ilde tjent med, at Tyve og Røvere kunne have sikre Tilflugtssteder i Byens Nærhed».

Det er embetsmennene i formannskapet – Herman Foss, Paul Holst, Johan Henrik Rye, Lars Rasch og Frederik Stang – som støtter Grønlands krav, og som mobiliserer et flertall i formannskapet og siden i representantskapet.

Adolf Bredo Stabell ca. 1855 Ukjent kunstner, Oslo museum.
festningen for å få slutt på dette.

Misnøyen med politiets generelle innsats er imidlertid stor, og i en lengre artikkel i slutten av juli beklager redaktør Stabell seg over «Ni slet lønnede Politibetente, hvoraf nogle synes at være Oldefædre». Heller ikke de 50-60 vekterne holder mål for Stabells øyne, og han tar til orde for et slags borgervern – eller det han kaller et «frivilligt Sikkerhedscorps» som kunne «drive hjem eller efter Omstændighederne arrestere alle de mistænkelige Personer, som i Flokke eller enkeltviis fandtes paa eller ved Veiene». Ofte var faktisk disse «mistænkelige» soldater, særlig artillerister som hadde tjenestefri, så Stabell mente at politiet også måtte alliere seg med kommandanten på

Den faste borgerbevæpningen måtte også mobiliseres, for «enhver Borger i Byen er i saa høi Grad interesseret i, at Sikkerhede haandhæves i Byen og dens Omegn».

Helt uten effekt var ikke Stabells kampanje, for i oktober samme år ble politiet forsterket med ytterligere fire betjenter, i tillegg til de ni «Oldefædrene» som var der fra før.

-gb-

KORT GLIMT FRA UNIVERSITETET I UPPSALA

Dette bildet fra arkivet kunne har vært fra «De skumles klubb- og gravkammer» eller fra en skjult losje i England, men nei - dette er fra et siderom til den gamle obduksjons- og medisinundervisningssalen i Uppsala utenfor Stockholm. Her har svenskene laget et flott museum om medisinsk historie, og

gjennom et lite sidevindu kan man se det som her er på bildet. Det er fiffig laget, og kan et øyeblikk illudere noe helt annet. Uppsala er forresten en flott universitetsby som man godt kan besøke. Mye å se og mye å lære.

BØDDELEN FRA TRANDUMSKOGEN - OSCAR HANS

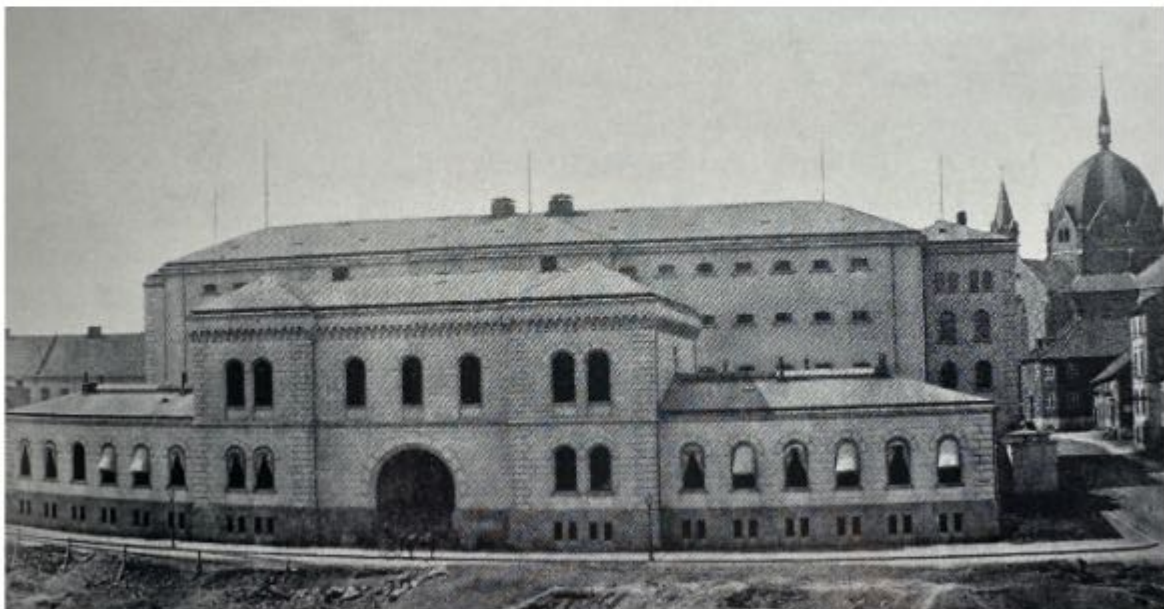
Hauptsturmführer Oscar Hans var sjef for den tyske avdelingen som fikk i oppdrag å henrette fangene Trandumskogen. Rett etter frigjøringa påviste han de første gravene, og måtte deretter være med på oppgravingen. Han ble dømt til døden både av norsk og britisk rett, men slapp fri. SS-offiseren er til venstre på bildet. Til høyre den norske politifullmektig Harald Lindboe Nordtømme, som ledet etterforskningen. Nå kommer snart en bok om henrettelsene i Trandumskogen - lenge etterlengt. 173 nordmenn, 15 sovjetere og seks briter, ble identifisert.

De 2 sportsklædde

litt berusede herrer, som torsdag 27/1 kl. 11.15 aften tok en kjælke og stang paa »Sportshallen«. anmodes om at levere dette sammesteds snarest. Saken anmeldes ellers til politiet.

3 Opdagelsesbetjente skulde igaar bringe en Person med Tilnavnet »Skrubben« fra Vaalerengens Politivagt ned paa Politikammeret. Transporten skulde foregaa i Vogn; men »Skrubben« vilde ikke op i denne, han løb simpelthen fra de 3. Disse satte efter, men fik ikke Tag i ham.

I Kristiania udstedes pas paa politikammeret i Møllergaten 19, paskontoret er aabent hverdage kl. 10—2 og 5—7. Afgiften for politipas er 2 kr.